

LA CONTRA

Victor-M. Amela - Ima Sanchís - Lluís Amiguet

Mary Ann Newman, va dirigir la càtedra New York-Barcelona i el NY Catalan Center

Tinc 74 anys i el temps és un acordió: el que va passar ahir queda lluny i el que és lluny ho recordes com si fos ahir. **Vaig néixer a Chelsea, Manhattan, Nova York.** De pare jueu i mare catòlica. **Les millors històries dels catalans als EUA estan per explicar: ànim.** He inaugurat el curs universitari de Catalunya a la UAB

“A Nova York hi ha entre 700 i 1.000 voltes catalanes”

ANA JIMÉNEZ

Nova i orquesa catalana

“La Newman” improvisava *welcome parties* a casa seva al Village, amb més bon català que el nostre pobre anglès en arribar a la Universitat de Nova York. Era traductora “del Monzó”, que llavors freqüentava Manhattan. Mary Ann Newman podria ser la *protagonista* d'una novel·la, pel·lícula o sèrie, com d'altres arribats al seu dia a les Amèriques: Almirall, el pare del qual fa fortuna al casar-se amb una rica hereva, o Guastavino, que fugí d'una altra però ruïnosa. Com Sert, que passa de pintar la catedral de Vic a la seva superba al·legoria del treball al Rockefeller Center; o el seu nebot Josep Lluís, que culmina als EUA utopies arquitectòniques. O tants comerciants catalans que van amassar fortunes i, després de la independència cubana que tant temien, les van invertir en l'enlairament industrial de Catalunya. Històries per explicar i totes connectades.

de l'11-S, quan es va tancar al públic l'antiga estació de City Hall.

Quin és el seu catalanoamericà favorit?

M'agrada molt Josep Maria Sert, a qui va contractar Rockefeller per pintar al Rockefeller Center la seva fascinant al·legoria del treball. L'empremta catalana als EUA és extraordinària...

No només a Nova York?

L'agricultura mediterrània i l'urbanisme californià erigit sobre les missions ho deuen tot a altres catalans. El nebot de Sert, l'arquitecte Josep Lluís Sert, va introduir el concepte de microciutat a Nova York i el va implementar a Roosevelt Island: edificis d'habitatges moderns amb tots els serveis inclosos. Abans havia estat degà a Harvard.

I hi ha Catalunya als EUA que no sigui Barcelona?

Esclar! Al Museu del Ferrocarril de Vilanova em vaig fixar que les locomotores tenien nom de verge, i és perquè Francesc Gumà va comprar les millors als EUA per a la línia Vilanova-Barcelona; però eren tan cares que es va quedar sense diners per a l'assegurança...

Ai, ai, ai...

La solució va ser encomanar les locomotores a diverses marededus i batejar-les amb els seus noms.

Doncs sembla que va funcionar.

Grans comerciants catalans negociaven als EUA amb cotó, suro, i sucre i tabac cubans.

Grans històries per explicar.

Ja triguen a escriure les novel·les i sèries que expliquin com van arribar, van treballar i es van integrar els catalans als EUA. Es van integrar més que la mitjana d'altres comunitats, i en canvi són més desconeguts.

Algun tresor per descobrir?

Em va sorprendre a Chicago el quadre que Marià Fortuny va donar a la ciutat com a mostra de solidaritat després del gran incendi. Fortuny se sentia molt unit a la ciutat i a The Art Institute exhibeixen obra seva.

Però vostè és traductora literària i ens va ensenyar català a la Universitat de Nova York.

M'encanta recordar que vaig traduir *Benzi-na* de Quim Monzó...

No només...

He traduït del català a l'anglès deu obres més, però també he escrit sobre l'obra de Monzó, Joan Fuster, Josep Maria de Sagarra, Xavier Rubert de Ventós...

I ha venut Catalunya als EUA?

Som una comunitat d'immigrants i sabem apreciar el que aporten els nous vinguts. Em sento mediatra cultural i continuo intentant posar en relleu el que els catalans van portar als EUA durant segles.

LLUÍS AMIGUET

Vostè em va donar a la NYU una *Llumanera de Nova York*.

Era una publicació mensual preciosa. Va ser la primera publicació periòdica catalana a l'estranger, del 1874 al 1881...

Hi van col·laborar Almirall, Yxart, Soler...

Era de divulgació seriosa, amb notícies de Catalunya i de Nova York, que llavors era el punt d'enllaç amb Cuba i amb els negocis dels catalans allà. Sap el que encara em fascina de *La Llumanera*?

Les col·laboracions?

Esclar, però, a més, els anuncis de comerços cubanocatalans i novaïorquesos. Eren publicitat, però també art.

Els de *La Vanguardia* llavors, el 1881, també són fascinants.

Una gran, potent i pròspera comunitat catalana a Nova York tenia la seva publicació influent i culta. I arquitectes avui oblidats com Almirall...

El de la biblioteca de Brooklyn?

El seu pare, Joseph, es va fer ric amb el tabac de Cuba i es va casar amb una novaïorquesa d'alta estirp. Raymond va estudiar a França i va tornar a Nova York, on va projectar edifi-

cis públics rellevants i esglésies amb el seu inconfusible estil...

Per tot Nova York?

Però és més conegut Rafael Guastavino. Sap quantes voltes catalanes seves –la volta tapada característica del país– es poden inventar a Nova York?

En recordo al metro i a Grand Central.

Grand Central Station, sí, inoblidable! N'hi ha entre 700 i 1.000, i no és fàcil comptar-les entre obres i remodelacions. Guastavino va patentar oportunament al seu nom la volta com a enginy antiincendis.

Va néixer a València, va estudiar a Barcelona, va inspirar Gaudí... I a Nova York?

Guastavino va tenir una vida més agitada que la de Gaudí. Va arribar a Nova York fugint d'un mal matrimoni i un deute. Trenta anys després havia fundat una gran constructora que va edificar més d'un miler d'edificis i que va continuar el seu fill.

Arquitectes de Nova York.

The New York Times va publicar un obituari quan Rafael va morir en què el considerava, certament, “l'arquitecte de Nova York”. La pena és que gran part del seu llegat ja és difícil de visitar. En especial al metro, i més des